

Artikler I Berlingske Tidende, 1919-1920.

<h3>I Sibirien.</h3> <p>AF Kaptajn Fuglede</p> <p>A. de Krigsfanger, som de russiske Hære tog i Kampene paa Østfronten, blev henved 600.000 internerede i Sibirien. Den største Part var Østrigere og Ungarer, men der var ogsaa tyske, tyrkiske og bulgarske Fanger.</p> <p>Blandt Krigsfangerne fra de østrig-ungarske Monarki var henimod 100.000 Czekoslovakier, hvis Sympati var for Rusland og for de Allierede.</p> <p>De den røde Regering begyndte at indføre i Sibirien under sit Herredømme tilmod Czekoslovakerne at bekæmpe Lenins og Trotskij's Hære, maaske i Haab om at slaa sig igennem til det nyskabte Fædreland. De blev fri fra Krigsfangenskabet og dannede et Hærkorps paa 8000 Mand.</p> <p>I Maj og Juni 1918 etablerede de en Front langs Banelinjen: Omsk—Tscheljabersk, bemægtigede sig Omsk By den 6te Juni og dannede her den første „hvide“ Regering i Sibirien. Senere erobrede de Irkutsk og Vladivostok, og de har udført et helt modigt Kæmpearbejde ved at stømme op for Bolshevismen og ved — hvor det var muligt — at bringe Orden i Landet, hvor de egentlig var Herskere, indtil England i Oktober 1918 sendte et Antal dygtige Officerer og et Troppedetachment (kun 2000 Mand) til Omsk.</p> <p>De engelske Udsendinge stiftede „Kadetpartiet“, hvis Fører, Admiral Koltchak, efter et vellykket Statskup i November 1918 udnævnte sig selv til „supreme Gouvernør“ for Sibirien og Rusland; medens den vanskelige Post som Finansminister blev besat med Mikailof.</p> <p>Da Japan samtidig sendte ret store Troppestykker til Østsibirien, var Czekoslovakernes Rolle som ledende Parti i Sibirien udspillet.</p> <p>Det var da ogsaa kun naturligt, at disse Folk efter først at have kæmpet paa Østfronten, derefter gennemgaaet Lidelserne i de sibiriske Fangelejre og endelig udkæmpet blodige Kampene mod de Røde, nu er trætte og kun længes efter deres eget Hjem som de har været adskilte fra i 4 & 5 Aar.</p> <p>I Maj Maaned dette Aar blev 5000 Invalidter sendte hjem over Amerika, en halv Snes Tusinde venter paa Skibslejlighed i Vladivostok og Resten — ca. 50.000 Mand — haaber, at det endnu Aar maa lykkes at finde Tonnage for Evakuering til Europa.</p> <p>Czekoslovakernes øverste Fører, den 29-aarige General Gaidza, er gaaet i russisk Tjeneste, og saavel de russiske som de fremmede Myndigheder har taget højtidelig Afsked, dels ved den 1ste Maj at rejse et Monument i Vladivostok over faldne Czekoslovakere, dels ved den 1ste Juli at skænke dem en Bygning i samme By som Hødergave.</p> <p>Ved begge Højtideligheder paraderede Æreskompagnier af følgende Nationers Tropper: russiske, engelske, franske, amerikanske, kanadiske, italienske, serbiske, polske, kinesiske, men Japanerne stillede med en Bataillon.</p> <p>Saa mange Nationer har Troppekontingenter i Sibirien.</p> <p>I hver større By ligger der fremmed Garnison, paa hver eneste Jernbanestation findes et Detachment fremmede Tropper.</p> <p>Ialt ligger der ca. 150.000 Mand af fremmede Nationer i Sibirien, og af disse er henved det halve Antal Japanere, som dog kun har Garnisoner i Østsibirien indtil Baikalsøen og i Amurdistriktet.</p> <p>De kanadiske Tropper er nu sendte hjem, og det antages, at de engelske og amerikanske skal trækkes tilbage i aller-nærmeste Fremtid; men der forlyder endnu intet om, at den japanske veludrustede og veldisciplinerede Hær i Sibirien skal forhindres.</p> <p>I Løbet af dette Aar er der udskrevet Mandskab til en nydannet russisk-sibirisk Hær, som efter Sigende tæller 300.000 Mand. England har sendt store Beholdninger af Uniformer og Materiel for at gøre det muligt at iklæde denne Hær, om hvis Lødhed ingen kan domme, for den er prøvet. Der er en</p>	<p>Del Kritik baade mod Officerer og Mandskab; men Tiden maa vise, hvor begrundet den er.</p> <p>Til Trods for alle disse fremmede og russiske Militærstyrker gæser Uroen daglig overalt i det uhyre Land. At der er Bolshevisme i Sibirien, er en Kendsgerning; men det maa erindres, at mange af de Voldshandlinger, om hvilke man daglig hører og læser, udføres af Bønder, som slet og ret maa benævnes Røverbønder.</p> <p>I Marts mistede Japanerne 400 Mand i Kamp mod de Røde ved Blagovostjensk.</p> <p>I Begyndelsen af Juni laa der 17 afsporede og væltede Jernbanetog mellem Vladivostok og Omsk.</p> <p>Den 23de Maj udtalte Chefen for det internationale Polit i Vladivostok, at hans Folk i Løbet af de sidste 3 Uger i denne By havde skudt 38 Bolsheviker (s. v., o. s. v.); der kan nævnes Spille og Spalte med af Eksempler, der belyser de gærende Forhold.</p> <p>De Voldshandlinger, der begaas, bliver der talt om og lagt Mærke til; men der tales mindre om de mange fanatiske Mennesker, der er Tilhængere af de Rødes Lære og i deres stille Sind nærer Beundring for Lenin.</p> <p>Ingen kan endnu domme klart om, hvorledes Udviklingen vil forme sig — allerminst den, som kun i et Aar har set Forholdene, om end paa nært Hold; men mange Ting tyder paa, at det vil gaa langsomt for de Hvide at faa Overtaget, end man for et Aar siden haabede.</p> <p>At de Røde har generobret Perm og Jekaterinburg, er ikke gode Tegn, og de sidste Meddelelser om, at Koltchak har forlagt Regeringens Sæde fra Omsk til Novo Nikolajewsk, lyder heller ikke godt.</p> <p>Og det Virvar, der hersker med Hensyn til russiske Penge og disses Værd, tyder ikke paa Stykke.</p> <p>De almindeligste Penge i Sibirien er nu de saakaldte „sibiriske Penge“, som ogsaa benævnes „gule Penge“ eller „Omsk“-Penge.</p> <p>Desuden anvendes „Kerenski-Penge“, dog kun i Sedler af Værdi 250 Rubler og 1000 Rubler, og „Romanowski Penge“ samt i Vladivostok, Harbin og langs den</p> <p>Fortælltes næste Side.)</p>
--	--

Niels Fuglede: I Sibirien 1, Berlingske Tidende, 17. september 1919

Af de krigsfanger, som de russiske hære tog i kampene på østfronten, blev henved sekshundrede tusinde internerede i Sibirien. Den største part var østrigere og ungarer, men der var også tyske, tyrkiske og bulgarske fanger. Blandt krigsfangerne fra det østrig-ungarske monarki var henimod et hundrede tusinde tjekkoslovakker, hvis sympati var for Rusland og for de allierede.

Da den røde regering begyndte at inddrage Sibirien under sit herredømme, tilbød tjekkoslovakkerne at bekæmpe Lenins og Trotskij's hære, måske i håb om at slå sig igennem til det nyskabte fædreland. De blev fri fra krigsfangenskabet og dannede et hærkorps på ottetusinde mand.

I maj og juni 1918 etablerede de en front langs banelinjen: Omsk til Tjeljabinsk, bemægtigede sig Omsk by den sjette juni og dannede her den første "hvide" regering i Sibirien. Senere erobrede de Irkutsk og Vladivostok, og de har udført et helt modigt kæmpearbejde ved at stømme op for bolsjevismen og ved, hvor det var muligt, at bringe orden i landet, hvor de 122 egentlig var herskere, indtil England i oktober 1918 sendte et antal dygtige officerer og et troppedetachment (kun to tusinde mand) til Omsk.

De engelske udsendinge støttede kadetpartiet, hvis fører, admiral Koltjak, efter et vellykket statskup i november 1918 udnævnte sig selv til "øverste guvernør" for Sibirien og Rusland, mens den vanskelige post som finansminister blev besat med Mikhajlov. Da Japan samtidig sendte ret store troppestykker til Østsibirien, var tjekkoslovakernes rolle som ledende parti i Sibirien udspillet.

Det var da også kun naturligt, at disse folk efter først at have kæmpet på østfronten, derefter gennemgået lidelserne i de sibiriske fangelejre og endelig udkæmpet blodige kampe mod de røde, nu er trætte og kun længes efter / deres eget hjem, som de har været adskilte fra i fire til fem år.

I maj 1919 blev femtusinde invalider sendte hjem over Amerika, en halv snes tusinde venter på skibsløjlighed i Vladivostok, og resten, cirka halvtreds tusinde mand håber, at det endnu i år må lykkes at finde tonnage for evakuering til Europa.

Tjekkosllovakernes øverste fører, den niogtyve-årige general Gaida, er gået i russisk tjeneste, og såvel de russiske som de fremmede myndigheder har taget højtidelig afsked, dels ved den første maj at rejse et monument i Vladivostok over faldne tjekkoslovakker, dels ved den første juli at skænke dem en bygning i samme by som hædersgave.

Ved begge højtideligheder paraderede æreskompagnier af følgende nationers tropper: russiske, engelske, franske, amerikanske, canadiske, italienske, serbiske, polske, kinesiske, men japanerne stillede med en bataljon.

Så mange nationer har troppekontingenter i Sibirien. I hver større by ligger der fremmed garnison, på hver eneste jernbanestation findes et detachment fremmede tropper. I alt ligger der cirka et hundrede og halvtreds tusinde mand af fremmede nationer i Sibirien, og af disse er henved det halve antal japanere, som dog kun har garnisoner i Østsibirien, indtil Bajkalsøen og i Amur distriktet.

De canadiske Tropper er nu sendte hjem, og det antages, at de engelske og amerikanske skal trækkes tilbage i allernærmeste fremtid: men der forlyder endnu intet om, at den japanske veludrustede og veldisciplinerede hær i Sibirien skal formindskes.

I løbet af dette år er der udskrevet mandskab til en nydannet russisk-sibirisk hær, som efter sigende tæller trehundrede tusinde mand. England har sendt store beholdninger af uniformer og materiel for at gøre det muligt at iklæde denne hær, om hvis lødighed ingen kan dømme, før den er prøvet. Der er en del kritik, både mod officerer og mandskab, men tiden må vise, hvor begrundet den er.

Til trods for alle disse fremmede og russiske militære styrker gærer uroen daglig overalt i det uhyre land. At der er bolsjevisme i Sibirien, er en kendsgerning. Men det må erindres, at mange af de voldshandlinger, om hvilke man daglig hører og læser, udøves af bander, som slet og ret må benævnes røverbander.

I marts mistede japanerne firehundrede mand i kamp mod de røde ved Blagovesjtjensk. I begyndelsen af juni lå der sytten afsporede og væltede jernbanetog mellem Vladivostok og Omsk. Den treogtyvende maj udtalte chefen for det internationale politi i Vladivostok, at hans folk i løbet af de sidste tre uger i denne by havde skudt otteogtredve bolsjevikker, og så videre, og så videre. Der kan nævnes spalte op og spalte ned af eksempler, der belyser de gærende forhold.

De voldshandlinger, der begås, bliver der talt om og lagt mærke til, men der tales mindre om de mange fanatiske mennesker, der er tilhængere af den røde lære og i deres stille sind nærer beundring for Lenin.

Ingen kan endnu dømme klart om, hvorledes udviklingen vil forme sig, allermindst den, som kun i et år har set forholdene, omend på nært hold, men mange ting tyder på, at det vil gå langsommere for de hvide at få overtaget end man for et år siden håbede.

At de røde har generobret Perm og Jekaterinburg er ikke gode tegn, og de sidste meddelelser om, at Koltjak har forlagt regeringens sæde fra Omsk til Novosibirsk [Novo Nikolajevsk], lyder heller ikke godt.

Og det virvar, der hersker med hensyn til russiske penge og disses værd tyder ikke på styrke. De almindeligste penge i Sibirien er nu de såkaldte "sibiriske penge", som også benævnes "gule penge" eller "Omsk-penge". Desuden anvendes Kerenskijpenge, dog kun i sedler af værdi to hundrede og halvtreds rubler og et tusinde rubler, og Romanovskij penge, samt i Vladivostok, Harbin og langs den / østligste del af den manchuriske bane Horvath-penge.

(Her følger en lang, detaljeret, men interessant udredning af økonomiske forhold og en rivende inflation i Sibirien, om pengetrykpressen og om pengesedler, der bliver uden værdi, om pengeombytninger og falskmøntneri, om yen og rubler og ekstrem inflation. Vi springer afsnittet over her.)

Men hovedsagen er vel nok den, at Sibirien intet eksporterer. Importen er langt større end eksporten. Næsten al import foregår via Vladivostok. Vladivostok er nu for Sibirien, hvad Odessa før var for Rusland. Og den er snart en af verdens dyreste byer at leve i. Man må sige tusinde, hvor vi herhjemme siger hundrede, for at regne rigtigt.

Men russerne skal også bruge penge, og nogle af dem ved, hvor vigtigt det er for handelsfolkene at få varerne fra Vladivostok ind i landet, hvor stor mangel der er på næsten alt, undtagen mad. Derfor gælder det om at komme først, når man skal have fat i en wagon til varer, og derfor benyttes der bestikelser, ikke i Vladivostok, men enhver derude ved, at det koster fra tyvetusinde til et hundrede tusinde rubler i ekstrabetaling for at få en wagon varer frem ad banen, og de ved, til hvem disse penge skal betales.

Det er ikke Koltjaks regering, der er skyld i disse uheldige forhold. Koltjak er ikke den eneste, der hersker i Sibirien. I Vladivostok-distriktet fra kysten til Manchuriet hersker den gamle general Horvath som en slags guvernør under Omsk-regeringen.

Men mellem Manchuriet og Bajkalsøen med Tjita som hovedstad regerer den tyveårige general Semenov, og i egnen om Khabarovsk hersker den lige så unge kosakgeneral Kalmyk. De har begge anerkendt Omsk-regeringen som foresat, deres landområder danner, man kunne næsten sige et par stødpudestater, og den japanske indflydelse når ikke udover disse to landområder.

Niels Fuglede: I Sibirien 2, Berlingske Tidende, 29. september 1919

Den syvende november 1918 havde bolsjevismen hersket et år i Rusland. I et år havde nogle tusinder brutale mennesker tyranniseret hundredtusinder godmodige folk.

Der var anledning til at fejre denne mindededag, og der var festligheder over hele Rusland. Petrograd var klædt i rødt. Fra husene hang røde faner og rødt tøj. Rådhusets tag og spir var overtrukket med rødt. Rækværket på broerne over Nevaen var betrukket med rødt. Skibene var garnerede med rødt. Der var optog på Nevaen af røde både med røde sejl, eller de var roede af rødklædte matroser. Om aftenen blev der sendt røde raketter til vejrs. Over gaderne

var der trukket snore, hvorpå der hang røde faner med skrækkelige billeder af brudte lænker: af sværd, der huggede trældommens åg over, af arbejdere, der trampede på kapitalistens hoved, og så videre. Der var anvendt for tusinder af rubler til rødt tøj, mens hele befolkningen sultede.

Om morgenen begyndte et mægtigt folketog gennem hovedgaderne, vel en halv million stille, sørgmodige, underernærede mennesker, ikke et eneste fornøjet ansigt så man. De gik der, fordi deres førere ønskede det, og til belønning fik enhver et lille, bitte hvidt brød. Det var det bedste ved dagen; men det må have ærgret Lenin, at han ikke også kunne farve brødet rødt. Alt det røde tøj blev hængende, og i løbet af få uger var det kun snavsede, sønderrevne klude og pjalter, som rigtig fortalte om uorden, riven itu, og om snavs, de ting, som uvægerlig går i de rødes fodspor.

Et par uger senere rejste jeg fra Petrograd over Moskva til Vologda, Vjatka til Perm, og i byerne, og på jernbanestationerne hang disse snavsede laser af rødt tøj, der fortalte om, at man overalt havde fejret årsdagen for en hel nations undertrykkelse.

Formålet med min rejse var at nå Perm, for derfra at forsøge at slippe gennem de to frontlinjer, som i efteråret 1918 mellem Perm og Jekaterinburg dannedes af den røde hær, og af de fra Sibirien fremtrængende russiske-tjekkosllovakiske hæere.

Lykkedes det mig at slippe gennem de to frontlinjer, var det min opgave at rejse videre ind i Sibirien og som delegeret fra den danske legation i Petrograd, at tage del i det store velgørenhedsarbejde, som en del danske mænd og sygeplejersker under legationens overledelse har udført i Sibirien overfor de østrigsk-ungarske og bulgarske krigsfanger, af hvilke der for et år siden endnu var over to hundrede tusinde i de sibiriske fangelejre.

Fra Moskva havde jeg rejseselskab af den danske kurer, hr. Enevoldsen, som skulle følge mig til Jekaterinburg, og af en kineser, der sammen med mig skulle forhandle med de røde og hvide myndigheder om muligheden for at føre nogle kinesiske borgere fra Moskva gennem frontlinjen og videre til Manchuriet.

Vi ankom alle tre til Perm den femte december. Vort tog, og togene, vi så på stationen, havde de sidste dages rejse været overfyldte af rødgardister. Vi fik undervejs at vide, at kampen rasede kun ti danske mil øst for Perm, og det var alt andet end opmuntrende ting, der blev fortalt.

Det var aften og mørkt, da vi ankom, men det lykkedes os at få en slæde for at køre til selve byen, som ligger en halv dansk mil fra stationen. Allerede på stationen fik vi følgende oplysninger: byen var erklæret i belejringstilstand, den største del af den civile befolkning havde forladt Perm, der nu afgav kvarterer for femogtredive tusinde rødgardister. Al ejendom var nationaliseret, og alle forretninger var ledet af bolsjevikkommisærere. Der var mangel på levnedsmidler, og de røde soldater fik kun et halvt pund rugbrød om dagen, samt kødet af de heste, som frøs ihjel eller døde af sult. Da vore pas og papirer var undersøgte, fik kusken ordre til at køre os op til kommissæren for udenrigsdepartementet. Han modtog os høfligt, til trods for, at klokken var ti aften <kl. toogtyve>, og han anviste os et hotelværelse, men beklagede, at han kun kunne skaffe os den samme ration, som alle andre fik, nemlig for hver af os / et halvt pund brød om dagen, ellers intet.

Vi ankom til hotellet ved midnat. Det lå inde i en baggård og var foruden af os beboet af rødgardister og kinesere. Der var én seng i værelset til os tre personer. Der stank, så det var en rædsel, og efter få dages ophold var vi alle - også kineserne - blodige på hals, håndled og

ankler af utøj. Man ved ikke, hvad urenlighed er, før man har været tvungen til at leve mellem bolsjevikker.

Den følgende dag fik vi besøg af en fuldmægtig fra udenrigsdepartementet i Perm. Han kom lige ind i stuen uden at banke på. Han tændte en af mine cigarer, sagde så meget venligt, før han satte sig: "Åh, undskyld, må jeg lægge dette her fra mig. Det generer så meget i lommerne, når man sidder ned". Så trak han tre håndgranater op af pelsen, lagde dem på bordet og satte sig ned.

Han hed Rattenborg, han havde været krigsfange, var deserteret, og havde nu fået ansættelse hos de røde i Perm, dels som fængselsinspektør, dels som fuldmægtig i udenrigsdepartementet. En modbydelig slyngel var han, og en praler og tyv, som havde sin tegnebog fyldt med stjalne tusindrabel-sedler og sine tykke simple fingre pyntede med diamantringe. Han havde fået ordre, fortalte han, til at passe på os. Vi måtte ikke forlade byen, men måtte gerne færdes frit på gaderne, og hvis der var noget, vi ønskede, skulle vi henvende os til ham.

Jeg fortalte ham, at det var vor hensigt at søge gennem fronten til Sibirien, og han gav mig virkelig oplysning om de myndigheder, jeg kunne forhandle med om denne sag, men han erklærede i øvrigt, at det var ikkemuligt. Jeg forsøgte dog alle de chancer, jeg kunne tænke mig mulig. Jeg bad chefen for tredje røde armékorps om tilladelse til at rejse gennem hans front, men fik bestemt afslag. Om tilladelsen var givet, havde det været hr. Enevoldsens og min mening at søge den hvide front, lade os tage til fange af en eller anden hvid patrulje og ved hjælp af medbragte, udmærkede skrivelser opnå tilladelse til at rejse videre. Heller ikke chefen for udenrigsdepartementet eller chefen for "den / overordentlige domstol" ville hjælpe os. Jeg tilbød da civilpersoner indtil fem tusinde rubler for at føre mig nord om de kæmpende fronter, og jeg tilbød at ville købe hest og slæde til turen. Man ingen turde tage med, da de vidste, at jeg ikke måtte forlade byen. Så var der ikke andet at gøre for hr. Enevoldsen og mig end at vente og håbe.

Efter otte dages ophold i Perm fik kineseren tilladelse til at rejse tilbage til Moskva. Han turde ikke længere være i Perm, og han havde allerede nok af sultekuren. De røde vil gerne stå sig godt med kineserne, og det var et tab for os, da vor gule rejsefælle rejste bort. Han havde styrket vor position betydeligt, og dagen efter hans afrejse kom værten da også og bad os om at flytte. Rattenborg skaffede os et andet værelse. Det var rent, men her havde vi i ti døgn intet at lægge i kakkelovnen, og det frøs cirka femogtredive minusgrader.

Vor stilling i Perm var farlig og særdeles ubehagelig på grund af sult og kulde. I de fireogtyve døgn, vi var i byen, lykkedes det os kun to gange at få varm mad (hestekød), ellers levede vi af rugbrød, te og sukker. Vi vidste kort efter vor ankomst til byen, at de hvide var under fremrykning, og det lykkedes os dagligt at skaffe så gode oplysninger, at vi ret nøje kunne følge de militære operationer. Den røde hærs tredje armé, cirka femogtredive tusinde mand under kommando af forhenværende matros Losjevitj. Den var slet ledet og mangelfuldt udrustet og iklædt.

De hvide tropper manglede også klæder, men de havde mad og var godt ledede. De hvide anvendte i udstrakt grad ski og snesko, hvorved bevægeligheden blev forøget betydeligt, og de avancerede fra den syvende december til den tyvende december femten til seksten verst om dagen.

Situationen i Perm blev forværret for hver dag. Der kom vel forstærkninger til de røde, og disse udskrev alle de våbenføre mænd fra byen og omegnen, som endnu ikke var indtrådte i hæren. Jeg så mange af disse uøvede folk blive sendt til fronten, og vi så få dage efter lange rækker af slæder komme tilbage med hårdtsårede mennesker og stivfrosne lig. 127

Den syttende december begyndte de røde at evakuere alle beholdninger af varer / fra Perm, og mange hundrede slæder arbejdede dag og nat for at bringe, hvad der var af værdi, tilbage til Vjatka. Det blev mere og mere vanskeligt for de røde at skaffe brød. Der var rent ud sagt hungersnød. Fængslerne var overfyldte. Der var ingen mad til fangerne, og hver eneste nat blev mange skudt.

Den attende december meddelte Rattenborg os, at der var givet befaling til, at hr. Enevoldsen og jeg skulle evakueres til Vjatka, det vil sige skydes. Vi fik lejlighed til hver at give denne hædersmand et ret stort pengebeløb, og den næste dag bragte han os et rugbrød.

Den toogtyvende december var vor stilling nærmest fortvivlet. Vi var underernærede, vi havde intet at lægge i kakkelovnen, vi havde i mange dage ikke kunnet få os vasket, man betragtede os med mistillid, og vi ventede hvert øjeblik ordre til at følge med en eller anden rødgardist til Vjatka eller andetsteds. Vi ejede seks pund slet rugbrød, og vi kunne ikke for penge eller værdisager skaffe os mad. Hver dag blev der myrdet og mishandlet, og vort hus blev rekvireret til kaserne.

Det blev meddelt mig, at der natten mellem den enogtyvende og den toogtyvende december var myrdet to unge danske i en nærliggende klosterhave. Jeg gik derop. I haven lå toogtyve lig, alle med armene snørede sammen på ryggen, så skulderen på enkelte var gået af led, alle var barfodede i tredive til fyrre graders kulde, alle var skudte i panden, så hovedskallen var knust. Mine landsmænd, som jeg få dage i forvejen havde skaffet på fri fod, men som atter var fængslede, var ikke mellem ligene.

Hr. Enevoldsen og jeg tænkte på at flygte, på at gemme os i en af skovene, indtil vi traf de hvide, men vi manglede mad. Vi var nødsagede til at blive. Vi regnede med, at de hvide ikke kunde nå Perm før den første januar, men den treogtyvende december hørte vi, at Rattenborg, hele personalet fra udenrigsdepartementet og andre kommissærer alle var flygtet. Det var gode tegn.

Den fireogtyvende december kl. seks om / morgenen vågnede jeg ved kanonskydning. Kl. otte hørte vi de første maskingeværer, og kl. halv ni lød der et skarpt knald lige udenfor vort hus. Samtidig styrtede et stykke af muren ned i værelset, hvor vi lå, alle ruder knustes og to granatstykker faldt på gulvet i vor stue, det ene kun to skridt fra min seng. Så stod vi op, bragte al kurérbagagen ind i et værelse til gården, og vi gik ned i brændekælderen. Der sad vi juleaften, første og anden juledag, og vi kunne derfra tydelig følge kampens gang.

Kun tyve alen fra vor kælder havde de røde på et gadehjørne opstillet et batteri maskingeværer. Vi hørte kommandoord, vi så folk segne og mærkede kampen bølge frem og tilbage. Et par gange forsøgte vi at gå ud og se situationen, men det var ikkemuligt. Kuglerne hvinede hver gang over hovedet på os. Vort hus blev tre gange ramt af granater, og vi mærkede, at de hvide blev stærkere og stadig havde fremgang.

Den seksogtyvende december om aftenen stilnede kampen af, og den syvogtyvende fremstillede jeg mig hos de hvides general, den otteogtyve årige general Pepeljajev. Han inviterede mig til at spise hos sig, og her fik jeg for første gang, siden jeg havde forladt Moskva, et godt måltid mad.

Prægtige officerer, hvoraf mange / talte godt fransk, veldisciplinerede, hårdføre og prøvede soldater, sejrsglæde og håb. Nu havde de hvide erobret Perm. Nu var deres næste mål Vjatka, så ville de hvide tropper fra Murman nok samtidig tage Vologda, og de forenede hvide korps fra Finland rykke ind i Petrograd. Ja, således så det virkelig ud for et år siden!

Perms borgere hilste de hvide som befriere. De kyssede og omfavnede soldaterne, og de hjalp med til at bringe alle de mange lig, der lå i gaderne bort, og fjerne de mange blodpøle. Alle de røde faner forsvandt, og der blev holdt takkegudstjeneste i den befriede by. Hr. Enevoldsen og jeg glemte alle de bekymringer, vi havde haft. Nu manglede vi kun at vide lidt om de to danske for at være helt tilfredse.

Den syvogtyvende december havde Enevoldsen og jeg fået kød og kartofler, og vi skulle lige gå til bords for, som vi sagde at fejre en rigtig "hvid" jul. Så ringede det på døren, og vore landsmænd stod udenfor. De havde gennemgået utroligt. Næsten alle fra fængslet var skudt, og kun et tilfælde havde reddet dem. Alle deres ejendele var stjålet. De ejede kun de usle fængselsdragter, de gik i, og nogle lådne huer, som de havde taget fra skudte kinesere. Men vi hjalp dem. så godt vi kunne, og vi delte vort julemåltid / med dem. Næste dag udvirkede jeg tilladelse til at tage dem med i den wagon, som general Pepeljajev stillede til min disposition til i det første tog, der afgik til Jekaterinburg.

Jeg afrejste fra Perm den otteogtyvende december, med tog over Jekaterinburg via Omsk og Irkutsk til Vladivostok, derfra til Khabarovsk, Blagovesjtjensk til Bajkalsøen og atter gennem Manchuriet til Vladivostok, hvor jeg efter ordre grundlagde en selvstændig afdeling af arbejdet for krigsfangerne. Det var et stort, anstrengende og ikke altid taknemmeligt arbejde. Men det var et arbejde, hvor man efter ringe evne har haft lejlighed til ved uddeling af penge og klæder, ved besørgelse af korrespondancer, ved forhandlinger med russiske og andre myndigheder at kunne gøre lidende medmennesker noget godt.

Min rejse gennem det østlige Rusland og Sibirien tog to måneder. Det er ingen fornøjelsestur nu om stunder at færdes i Sibirien. Ofte må man rejse i godsvogne og sove på almindelige brædder, der er tømret sammen til sengested. Temperaturen var i nærheden af Omsk fyrrer graders frost. Det er ofte vanskeligt at skaffe mad. Utøj og urenlighed er der nok af. Man kan ikke få sig selv eller sit tøj vasket. Der er den / allerstørste smittefare ved besøg i krigsfangelejrene, hvor tuberkulose, spansk syge, hungertyfus og skørbug er stadige gæster.

Næsten daglig er der bolsjevikoptyer og angreb langs med banen eller på selve stationen. Man må nøjes med måned efter måned at have sit tøj i en kuffert. Ja, i seks måneder havde jeg hverken kommode eller klædeskab, og jeg lå kun cirka tyve nætter i en seng, ellers på sofaer, 129

brædder, i jernbanevogne. Man har vanskeligheder med sproget, og priserne på alle livsfornødenheder er kolossale. Man ved slet ikke, hvor godt man har det i Danmark, før man har set Rusland og Sibirien, efter at bolsjevikkerne har ødelagt næsten alle forhold. Gid vi ville skønne på det!

Hvad en rejsende delegeret kan gennemgå af ubehageligheder i Sibirien, kan være slemt nok. Men han gør det jo af egen fri vilje, og selv de vanskeligste af hans oplevelser er dog for intet at regne imod de ubeskrivelige savn og lidelser, som de endnu levende krigsfanger derovre nu i snart fem år har gennemgået. Måtte det dog kunne lykkes at skaffe penge og tonnager, så de, der endnu er i live, ikke også skal dø i det land, hvor de mod deres egen vilje har gennemgået så usigeligt.

Niels Fuglede: Mellem krigens ofre, Berlingske Tidende, 6. oktober 1919

For tre år siden var der interneret over en halv million krigsfanger i Sibirien. I maj måned 1919 blev der foretaget en optælling, som gav det resultat, at der endnu levede cirka et hundrede og tres tusinde østrigske, tyske og tyrkiske fanger. Kolera, tuberkulose, hungertyfus, skørbug og spansk syge har tyndet slemt ud blandt de ulykkelige, men naturligvis er også et stort antal, ligesom opsuget af Sibirien. Det er lykkedes dem at desertere fra lejrene, de har nedsat sig i en eller anden landsby, stiftet hjem og lever nu som landets egne børn.

Af de ovennævnte et hundrede og tres tusinde mand er henved otte tusinde internerede i Østsibirien under japansk kontrol, men alle de andre er stadig i russiske krigsfangelejr. Mens japanerne betaler en krigsfangen officer en sum, der svarer til halvanden hundrede danske kroner om måneden, til klæder og kost, så giver russerne kun hundrede rubler eller fjorten danske kroner.

For fjorten kroner om måneden skal måske en oberst betale sin føde og sine / klæder. Gennem de danske delegerede blev der indtil for et par måneder siden ydet et tilskud af halvtreds rubler per måned til hver officer og ti rubler til hver menig. Men selv for tyve kroner kan ingen i Sibirien leve uden, at han lider den hårdeste nød. Og de meniges kår var dog langt værre end officerernes. Selve lejrene består som regel af træbarakker, oftest med ler gulv. I barakken er der altid halvmørke, og der udleveres næsten aldrig lys. Belægningen er så tæt, al luften er kvalm. Ofte ligger fangerne i to etager. Senge eksisterer ikke, men krigsfangerne ligger på hylder eller træbrikse. Fælleskøkkenet leverer bønnesuppe, boghvede, kål, en gang imellem kartofler og en gang hver eller hver anden uge kød. Fra bageriet leveres rugbrød, men ofte hændte det sidste vinter, at der ikke kunne skaffes brændsel, og så fik krigsfangerne intet brød.

De fleste barakker er så utætte, at de ikke kan holde blæst og vinterkulde ude. / Ja, jeg har personlig konstateret så lav en temperatur i hospitalerne, at lægerne ikke kunne operere eller 130

forbinde. Som oftest ejer krigsfangerne intet sengetøj, mange ejer ikke en skjorte, mange ejer ikke et par støvler eller sko. Fængselsgårdene er overalt øde og triste, ikke et træ. ikke et græsstrå. Udenoms bekvemmelighederne er ikke til at beskrive, men om hele lejren er der et højt plankeværk, så højt, at det end ikke tillader de indespærrede at modtage de indtryk, som udsigt over terræn og omgivelser giver, og i hvert hjørne er der over plankeværket et vagttårn, hvorfra posten kan skyde de stakler ned, som i fortvivlelse forsøger at flygte.

Ja, således omtrent er alle krigsfangelejerne i Sibirien. Kun ude i østen er det lidt bedre, og hvor japanerne har administrationen: meget bedre. Indtil maj 1919 administrerede amerikanerne en enkelt fangelejr i Østsibirien, og der var forholdene endog særdeles gode. Men det var kun godt to tusinde mennesker, der var så lykkelige at være krigsfanger under amerikansk kontrol.

Ingen stole, ingen borde, ingen aviser, ingen bøger, som regel intet arbejde og til tider meningsløst strengt arbejde, snavs, utøj, sult, ensformighed, / følelsen af forladthed, underernæring, forrygende epidemier, kulde om vinteren og hede om sommeren, længsel efter hjemmet, slette meddelelser om tilstandene i fædrelandet, næsten aldrig lys i de mørke aftener, fattigdom og mangel på klæder. Det har været livet for de ulykkelige krigsfanger, som

nu i fire til fem år, ja måske i flere år, har levet i Sibirien. Og når så gagerne udbetales, ofte må de vente både en og to måneder, så udbetales den samlede sum næsten altid i store pengesedler, for eksempel i femtusindrubel sedler, så kan krigsfangerne selv bytte! Ingen købmand vil tage en sådan seddel, så man må gå til jøden eller den kinesiske vekselerer, og det giver svind. Eller når de pårørende fra fædrelandet sender penge (som modtages af de danske delegerede og af disse nødvendigvis skal afleveres til de respektive russiske lejrkommandanter), så tillader det af Omsk-regeringen udstedte lejrreglement ikke, at der gives Fangen mere end hundrede rubler, fjorten kroner om måneden. Men et par sko koster femhundrede rubler og en skjorte halvtreds.

At selvopholdelsesdriften driver så godt som alle fangerne til at fortage ethvert hæderligt arbejde, hvorved de kan skaffe sig lidt penge, siger sig selv, og der har da også i mange lejre udviklet sig industri og kunstindustri og forskelligt håndværk. Hvor det er tilladt, søger krigsfangerne arbejde udenfor lejrene, og jeg har endog set krigsfangne officerer spille i restaurationsorkestre, optræde på varietéer, for eksempel som tryllekunstnere, og så videre. Ofte ejer dog flere officerer tilsammen kun et par gamle støvler, og garderoben er ofte så mangelfuld, at de af denne grund må give afkald på fortjeneste. Manglen på klæder, undertøj og sko forhindrer også bevægelse i fri luft, særlig i den kolde årstid, og indespærringen slider på helbred, humør og nerver, så selvmord ikke er sjældne.

I en lejr ved Petropavlovsk var der i april i år et tusinde og femhundrede krigsfanger, hvoraf femhundrede og fem døde i løbet af fire uger af hungertyfus. Man manglede medikamenter, og man ejede kun tyve ligkister. Disse tyve kister var daglig i brug til transport af ligene fra hospitalet til gravene, hvor de tømtes, og så blev de inficerede kister atter stillet op lige udenfor indgangen til hospitalet. Man forsøgte for nogle måneder siden at gøre op, hvor mange invalider, der var blandt de indregistrerede et hundrede og trestusinde krigsfanger. I en af de lejre, der var under mit tilsyn, var de otte hundred og ti af elleve hundred og ti mand invalider, i en nærliggende lejr under japansk kontrol var de fem hundrede og otte halvtreds af tusind invalider, / og så videre, det vil sige, at de praktisk talt alle er invalider, for de er alle så nedbrudte og nervesvækkede, at de alle trænger til lægebehandling.

De ovenstående linjer giver kun et lille svagt indtryk af al den elendighed, al den sjælesorg, al den længsel efter hjemmet, og alle de lidelser, som de ulykkelige krigsfanger i Sibirien nu i over fire til fem år har udstået, og de få ord om fangernes kår giver kun en svag forestilling om de vanskeligheder, hvorunder de danske delegerede har arbejdet og endnu arbejder derude.

For et år siden var det med en følelse af stolthed og ublandet glæde, at man herhjemme hørte om, hvor god hjælp den danske legation havde ydet mange franske og engelske undersåtter i Rusland. Selvom interessen for det, der foregår i Sibirien, måske hos mange ikke er så stor, så vil det dog sikkert også glæde enhver at høre lidt om det humane arbejde, der under den danske legations overledelse er udført overfor østrigske krigsfanger i Sibirien, uden tvivl det største, det farligste og det strengeste arbejde, som er ydet i dansk krigsfangehjælp.

Forinden de delegerede fra den danske legation i Petrograd begyndte arbejdet i Sibirien blev hele landet inddelt i "delegationer": Jekaterinburg, Omsk, Tomsk, Irkutsk og Vladivostok. Distrikterne dannede hver sin delegation, og i hver af disse byer fik en dansk delegeret med grad af konsul eller vicekonsuloverledelsen af krigsfangearbejdet. Under den delegerede var atter ansat hjælpedelegerede, sygeplejersker og kontorpersonale, samt tolke, og i hver lejr

var der dannet en komité, med hvilken de delegerede, gennem de russiske lejrkommandanters censur forhandlede mundtligt og skriftligt.

Forbindelsen mellem de delegerede og krigsfangerne sker dels skriftligt, dels ved mundtlige samtaler i delegationens kontorer, og dels ved, at de delegerede personligt eller ved deres hjælpedelegerede besøger krigsfangelejrene i distriktet, som regel én gang hver måned. Der er vist ikke én eneste af de danske, som ikke har været i livsfare på disse rejser. Under et besøg i en af lejrene ved Khabarovsk i marts måned blev der for eksempel affyret to skud imod min slæde, hvori jeg selv og en amerikansk oberstløjtnant sad. Under besøgene i lejrene uddeles penge til krigsfangerne, som førnævnt halvtreds rubler til hver officer og ti rubler til hver menig per måned. Desuden uddeles de breve, der enten direkte til delegationen eller gennem amerikansk, dansk eller svensk RK er ankommet. Penge fra pårørende til fangerne afleveres i disses nærværelse til lejrkommandanterne. Der uddeles / medicin, undertøj til hospitalerne, og så videre, og endelig gives der ved hvert besøg fangerne lejlighed til at fremsætte anmodninger og klager, et arbejde, som til tider er uoverkommeligt.

I mit distrikt oprettede jeg med stort held gartnerier i alle lejre. Vi dyrkede kål, kartofler og grøntsager. Ved eget arbejde fik krigsfangerne billige have sager. De triste fængselsgårde blev forvandlet til grønne haver, arbejdet gav sund motion, og en deputation bragte mig en varm tak fra tusind mennesker.

I alle lejrene har de danske delegerede oprettet skomager- og skrædderværksteder, enkelte lejre bare mindre snedkerværksteder. Derimod er alle forsøg på at indføre sport som fodbold faldet uheldigt ud. Krigsfangerne er for underernærede til sport.

Forinden de danske delegerede, i forbindelse med de dygtige østrigske militærlæger tog sagen i egen hånd, var der aldrig indsamlet dødsattester for de krigsfanger, som udåndede på hospitalerne. Det siger sig selv, hvor vigtige slige dokumenter er i arvesager, ægteskaber, og lignende, og det har været et brydsomt arbejde at samle hen ved halvanden hundrede attester og at få de russiske lejrkommandanter til at vise lidt administrativ orden på dette punkt.

Fra Østrig, Ungarn, Tyskland, Tyrkiet, Amerika, Schweiz, Skandinavien og gennem amerikansk RK (American Red Cross) ankommer der til stadighed pengeforsendelser til krigsfangerne, og næsten alle disse penge ankom til Vladivostok, til min delegation. Det siger sig selv, hvilket stort kontorarbejde slige pengeforsendelser volder, alene med at finde ud af, i hvilken af de talrige lejre adressaten lever, og om han overhovedet endnu er i live.

Efter krigens ophør blev det tilladt fangerne at sende almindelige breve til hjemmene. Disse breve samles i lejrene, censureres af den russiske lejrkommando og går herfra til den danske delegation, for endelig herfra at sendes ud til samlingsstedet for al brevforsendelse, nemlig den danske delegation i Vladivostok. Regner man blot med, at hver anden krigsfange skriver en gang om måneden, giver det firstusinde breve, som i store pakker afgår fra delegationen i Vladivostok per måned via Amerika.

På samme måde modtoges alle de breve i Vladivostok, som fra DRK eller direkte sendt til krigsfangerne, og efter sortering og om pakning sendes brevene videre til de forskellige delegationer eller lejre. Men foruden disse mere kontormæssige forretninger er der arbejde nok i en delegation. Dagen igennem, forhandlinger med russiske og fremmede myndigheder,

forsøg på benådning for opsætsige fanger eller desertører, besvarelser på / utallige spørgsmål, store regnskaber, rapporter, og så videre, og så videre.

En lille sag, men en sag af største interesse var det, at de danske delegerede har fået samlet alle de krigsfanger, som stammer fra Sønderjylland. Det viste sig senere, at der også i selve Japan er interneret cirka fyrre danske sønderjyder, og vi håber, at de snart alle, i alt cirka et hundrede, må være på hjemrejse. At det har været en særlig glæde for de danske delegerede at finde disse folk, er en selvfølge, men den, som har set, hvor usigeligt krigsfangerne i Sibirien længes efter at komme hjem, han ønsker, at ikke alene de danske, men til de alle skal forlade Sibirien. Det er i første række et spørgsmål om penge og tonnager. Men pengekasen er tom, og der er ingen ledig tonnage.

Det er ufatteligt, at russerne ikke har forstået at udnytte den glimrende arbejdskraft, de havde i deres krigsfanger: dygtige læger, rutinerede arbejdere, ingeniører, og kunstnere. Disse folk

kunne under en dygtig administration have udrettet overordentligt meget i Sibirien, men i stedet for at lade dem arbejde og måske derved få lyst til at blive i landet, har den russiske administration spærret dem inde i lejre bag høje plankeværker, så masser af dem er sygnede hen og døde.

Der findes i Vladivostok en stor og særdeles dygtig afdeling af amerikansk RK. Det er humane, kloge og energiske folk, og det er jo ikke umuligt, at de ser, hvilken fejl russerne har begået og selv sørger for tonnager og skaffer en del gode arbejdere til Amerika.

Jeg har intet bestemt at grunde en sådan antagelse på udover dette, at jeg ved selvsyn har set, at amerikansk RK er villig til humanitært at hjælpe dem, som trænger til hjælp og er kloge nok til at se, at der mellem krigsfangerne endnu er mange dygtige folk.

Men selvom det ikke bliver de danske delegerede, der kommer til at lede den evakuering og hjemsendelse af krigsfangerne fra Sibirien, som jo engang må komme, så kan de vist alle, trods farerne og savnene, med tilfredshed se tilbage på "den danske krigsfangenhjælp", som de under den danske legations humane overledelse har udført i Sibirien.

Sibirien hærges af en voldsom tyfusedepi. Berlingske Tidende, 17. oktober 1919

London, den syttende oktober 1919. Til Reuters Bureau telegraferes den fjortende oktober fra Tokio: Et telegram fra Omsk melder, at Sibirien trues af en af de største tyfusedepier, historien kender. Den amerikanske RK-mission, der har opholdt sig i Vestsibirien i de sidste seks måneder, oplyser, at der siden januar er forefaldet et hundrede og tyvetusinde tilfælde blandt de sibiriske tropper, og at der nu er sekstusinde nye tilfælde daglig. Koltjaks modgang tilskrives manglen på sanitetsvæsen.

Tyfus breder sig ligeledes blandt den civile befolkning, hvis antal er steget vældigt på grund af de horder af flygtninge, der går over fra bolsjevikkerne, byerne er overfyldte, tusinder lever i markerne og graver huller for at undgå den stærke kulde. Dødeligheden blandt børn anslås til tredive procent, og den stiger stadig. Det amerikanske RK fører tilsyn med oprettelse af karantænelejre for de flygtende soldater.

Clara Tybjerg: Send krigsfangerne hjem. Berlingske Tidende, 22. juni 1920.

Langt borte i det fjerne kalder medmennesker på os. I Østen, i Sibiriens ødemarker, i nød og trængsel, i smerte, smuds og sygdom kalder de på os med deres stemmers hæse klang, med bævende angstfuld sjæl, med hede flakkende øjne med den første tanke hver morgen: "Atter en dag fuld af kval, med det sidste suk hver aften, når de dødrætte sover ind: atter intet, intet, intet".

Og Østrigs kvinder hører råbet og lader det gå videre til alverdens kvinder: "Tål det ikke længere, ikke én dag længere, at derude i det fjerne Rusland, Sibirien og Turkestan sidder tusinder og atter tusinder af mennesker fanget, mens deres pårørende hjemme er vanviddet nær af fortvivlelse, længsel og kummer.

Fyld verden med jeres protest! Vid, at ansvaret for enhver uret, for enhver elendighed, for enhver lidelse i verden fra nu af hviler på jer, ikke fordi I har forskyldt det, men fordi I ikke har forhindret det!"

Og i de tusinder af kort og breve fra de sibiriske krigsfanger varieres det samme tema: "Ved I, hvad en sibirisk vinter er"? Enhver rejsebeskrivelse om kulde, is, pelsværk giver en forestilling derom. Men forestil jer krigsfangerne i deres tynde kineserdragter, som bæres sommer og vinter, underernærede, udsatte for klimaets vekslen. Tænk på jeres døende brødre på det frosne ler gulv, rådløse læger uden medikamenter, sultende mennesker uden håb. Dertil den tærende længsel, som gør den sunde syg og driver ham i vanviddets arme. Således er de østrigeres skæbne, som tålmodigt holder stand indenfor pigtrådsindhegningerne, og hvis tal bliver mindre og mindre! Vi beder jer, benyt ethvert middel, der kan føre til målet, gør enhver interesseret, som kan øve nogen indflydelse på vor skæbne, gør den blinde og døde verden seende og hørende.

Den danske delegerede, kaptajn Fuglede, som ved selvsyn kender lejrene, oplyser blandt andet følgende: For tre år siden var der en halv million krigsfanger internerede i Sibirien. I maj 1919 blev der foretaget en optælling, efter hvilken et hundrede tusinde østrigske, tyske og tyrkiske fanger var i live. Kolera, tuberkulose, hungertyfus, skørbug og spansk syge har raset forfærdeligt mellem de ulykkelige.

Lejrene består i reglen af træbarakker, ofte med ler gulv. Luften er kvælende. Fangerne ligger på hylder af træ, ofte i to etager, senge og sengetøj eksisterer ikke. De ligger ofte nøgne, blot dækkede af deres pjaltede kapper. Mange ejer ikke engang en skjorte, end sige støvler eller sko. Førrige vinter fandtes intet brændsel, og fangerne fik da intet brød. De fleste barakker er så utætte, at de ikke kan holde blæst og kulde ude. Omkring hele lejren et højt plankeværk, som forhindrer fangerne i at se ud. I hvert hjørne et vagttårn, hvorfra vagten kan skyde på de stakler, der gør forsøg på at flygte. Ingen møbler, ingen aviser, ingen bøger. I reglen intet, men undertiden meningsløst strengt arbejde, smuds. utøj, sult, ensformighed, forladthed, vinterkulde, sommerhede, om aftenen næsten aldrig lys, ingen meddelelse om tilstanden i hjemmet. Det har været tilværelsen for de ulykkelige krigsfanger, som nu på sjette år lever i Sibirien!

I Petropavlovsk, der af krigsfangerne betegner som "dødslejren", var forholdene således, at alt håb måtte lades ude. Under en voldsom plettyfus-epidemi stod dagligt tyve ligkister og ventede udenfor hospitalsdøren, rede til at opsamle dagens høst. Uden alle ceremonier tømtes de ud i en fælles kule og blev opstillet igen, uden at være desinficerede, foran døren til næste dags behov.

En lykkelig undtagelse danner de amerikanske og japanske fangelejre i det østlige Sibirien i Vladivostok-distriktet. De opfylder de humane og sanitære krav, som kan bydes under disse forhold. Helt fortvivlede er dog forholdene ikke overalt i Sibirien. I nogle beretninger læser man om en blomstrende industri i fangelejrene, hvor fangerne, de mere raske og foretagsomme af dem, med beundringsværdig energi selv har sammensat deres redskaber og maskiner og arbejder fjorten timer i døgnet. Alt sammen for at opspare en lille kapital til hjemrejsen. Andre lykkes det at undvige og under utrolige strabadser at stride sig frem til fods ad de lange veje, gennem spærrede grænser og fjendtlige fronter, til de når målet.

Kaptajn Fuglede, som i marts 1919 til juli 1919 var regeringens delegerede i Vladivostokdistriktet, fortalte, at han en dag tog en fanget officer med sig ind på en restauration for at give ham et civiliseret måltid mad, men de mange års savn havde vænnet ham af med at spise nærende kost, og han lod kødretten stå urørt. Men da kaptajnen derefter fulgte ham ned til havnen, hvor skibene lå, da tændtes lyset i mandens øjne, for derude lå friheden, hjemmet, skibet, der skulle føre ham til det forjættede land!

Den fjortende marts 1920 overværede undertegnede en masseforsamling i Wiens rådhus, hvor den store sal var fyldt til trængsel af kvinder, unge og gamle, alle samfundsklasser, rige og fattige mellem hverandre. Det var hustruer, mødre, søstre til de sibiriske krigsfanger! De var kommet sammen for at høre de sidste beretninger om det store hjælpearbejde, der gennem RK, KFUM, Kvindernes liga for frihed og fred, og andre internationalt og nationalt virkende missioner og organisationer allerede er i fuld gang for at skaffe krigsfangerne hjem.

Og dette hav af kvindeansigter var alle rettede imod taleren i bævende forventning, alle disse hjerter bankede i takt. Alle disse tårevædede øjne stirrede mod det samme mål: i det fjerne, langt ude i horisonten, skibet, der skulle føre deres kære hjem!

Nu er tiden inde til for alvor at hjælpe. Freden er ratificeret, grænserne delvis åbne, Nationernes Forbund har, med Fritjof Nansen som enhedsmærke, besluttet at sætte al kraft på. Men der må skaffes tonnager til søvejen og penge, klæder og føde til den lange, lange vandring vestpå.

I disse dage lyder en appel til det danske folk fra kvinderne om at yde sit bidrag til dette barmhjertighedsværk. Intet land må holde sig tilbage, allermindst Danmark, som efter Amerikas indtræden i krigen blev Østrigs beskyttelsesmagt i Rusland og Sibirien. I gamle dage løskøbtes fangerne med kvindernes smykke. Lad os hver især bringe et offer, stort eller lille efter vor evne, og lad os få fangerne hjem, inden den syvende vinter er inde!